

3. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии (Мастера психологии) / С. Л. Рубинштейн. – Спб. : Питер, 1999. – 720 с.
4. Чобітько М. Г. Концептуально-педагогічні аспекти особистісно орієнтованої підготовки майбутнього вчителя // Професійна та моральна культура в педагогічній системі : зб. наук. праць / [за ред. Г. Є. Гребенюка]. – Харків, 2003. – С. 169–178.
5. Якиманская И. С. Личностно ориентированная школа: критерии и процедуры анализа и оценки ее деятельности / И. С. Якиманская // Директор школы. – 2003. – № 6. – С. 27–36.
6. Якиманская И. С. Технология личностно-ориентированного общения / И. С. Якиманская – М. : Изд. фирма «Сентябрь», 2000. – 176 с.

РЕЗЮМЕ

Н. М. Попович. Сущность личностно ориентированных технологий в условиях непрерывного педагогического образования.

В статье проанализирована сущность личностно ориентированных технологий в условиях непрерывного педагогического образования. Рассмотрены психолого-педагогические и философские концепции личности и ее структуры, являющиеся основой личностно ориентированного подхода. Выделены основные педагогические условия процесса личностно ориентированного обучения.

Ключевые слова: личностно ориентированные технологии, будущий учитель музыки, непрерывное педагогическое образование.

SUMMARY

N. Popovich. Essence personality of the focused technologies in the conditions of continuous pedagogical education.

In article personality the focused technologies in the conditions of continuous pedagogical education is analyzed. Psychology-pedagogical and philosophical concepts of the person and its structures which are a basis personality of the focused approach are considered. The basic pedagogical conditions of process personality the focused training are allocated.

Key words: personality the focused technologies, the future teacher of music, continuous pedagogical education.

УДК 37.(091)

О. А. Устименко-Косоріч

Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка

КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ РОЗВИТКУ СЕРБСЬКОЇ БАЯННО-АКОРДЕОННОЇ ШКОЛИ

У статті розглянуто етапи та шляхи розвитку сербської баянно-акордеонної школи з урахуванням соціокультурних та національно-ментальних координат локально зазначеної країни. Визначено, що баянно-акордеонна школа Сербії є показником зміни «культурного знаку» суспільства, яка трансформується у процесі еволюції історико-культурних домінант країни.

Ключові слова: баян-акордеон, школа, імідж, культурний образ, трансформація, мистецтво, освіта, культура.

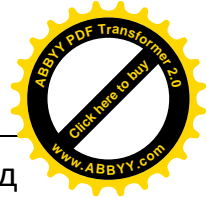
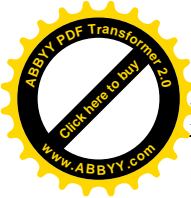
Постановка проблеми. У період становлення національних виконавських шкіл проблеми педагогічної науки і практики переважно пов'язані з розвитком культури в усьому багатстві її загальнолюдського й історичного аспектів. Широке коло проблем, пов'язаних з розвитком баянно-акордеонної школи потребує врахування національно-ментальних координат сучасного сербського суспільства, що уможливорює виявлення кращих її сторін як національно-культурного феномена.

У контексті поставленої проблеми можна зазначити, що баянно-акордеонна школа стала унікальним прикладом зміни «культурного знаку», яке майже на очах двох-трьох поколінь пройшло шлях від інструмента народних гулянь, від «клубного» інструмента агітбригад до академічного інструмента «високого мистецтва», концертний та навчальний репертуар якого охоплює усі музичні твори світової класики та модерну.

Аналіз актуальних досліджень. Проблемам баянно-акордеонної школи присвячені окремі теоретичні дослідження вітчизняних авторів: Р. Безугла, Д. Варламов, М. Гордійчук, С. Грица, М. Давидов, І. Єргієв, А. Іваницький, М. Імханицький, Ф. Липс, А. Мирек, І. Мацієвський, М. Речменський, А. Черноїваненко, зарубіжних: А. Бейшлаг, М. Б'єлатич, Р. Благоевич, М. Велимирович, С. Властіч, Е. Гребовіч, Д. Девич, В. Мандіч, П. Марковац, Я. Раміч, Р. Петрович, З. Ракіч, Б. Собољчи, М. Степанович, М. Томіч, Е. Флоря.

Розглядаючи баянно-акордеонне виконавство тільки як одну із складових музичного процесу, автори водночас узагальнили цінний фактичний матеріал з історії світової музичної культури. У їх дослідженнях розкриваються різні аспекти музичної культури, аналізуються проблеми її історії і практики з позицій сучасної теорії й історії культури, естетики і мистецтвознавства, музичної педагогіки та освіти, піднімаються питання музичної соціології і критики. Наукова розробка цих важливих питань дозволила проникнути в сутність окремих явищ сербської баянно-акордеонної школи і визначити їх вплив на загальний процес культурного розвитку суспільства, проте і виявила ряд суперечностей. Різноманітність та неоднозначність тлумачення сутності таких понять як «музичний інструмент», «музична освіта», «професійне та самодіяльне мистецтво», «фольклор» тощо, дозволяє дійти висновку, що у процесі еволюції музичної культури, на кожному етапі її розвитку, зміст цих понять у теорії та історії культури постійно змінюється і трансформується.

Мета статті – дослідити розвиток сербської баянно-акордеонної школи у контексті національно-ментальних координат локально зазначеної країни,

визначити трансформацію баянно-акордеонної школи, яка відбувалась під впливом соціокультурних, економічних змін у сербському суспільстві.

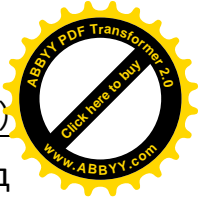
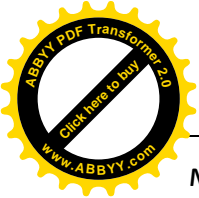
Виклад основного матеріалу. У межах інструментознавства баянно-акордеонна школа розглядається як один з різновидів академічного народно-інструментального мистецтва. Сучасні вчені досліджують етапи розвитку музичного інструментального мистецтва, педагогічний досвід та особливості музичної освіти, виконавську та композиторську творчість, тощо.

Баянно-акордеонна школа – порівняно нова галузь музичної педагогіки та мистецтва, яке активно розвивається: розробляється нова, актуальна для сучасного суспільства наукова проблематика, в науковий обіг вводяться численні історичні джерела, що дають змогу об'єктивно висвітлювати історію баянно-акордеонної школи та розвиток музично-педагогічної науки.

Зазначимо, що сербська науково-теоретична база відносно вивчення питань становлення та розвитку національної баянно-акордеонної школи та музичної освіти дуже обмежена. В умовах розквіту сербського інструментальної школи та її статусу «світового лідера» шляхи розвитку баянно-акордеонної національної освіти залишаються за межами наукових інтересів. Атрибути національної баянно-акордеонної освіти в Сербії та досягнення в галузі виконавства залишаються саме власним досвідом сербських викладачів, які і є носіями педагогічних ідей школи «одного творця». Це пояснюється тим, що баянно-акордеонна школа в Сербії молодим музичним явищем у системі національної освіти.

Головним чинником у формуванні власної музично-педагогічної традиції вважаємо професійний досвід сербських викладачів, здобутий у вищих музичних навчальних закладах країн колишнього Радянського союзу, переважно в Україні та Росії. Професійний досвід радянських музичних шкіл був адаптований у сербській музично-педагогічній практиці випускниками, які розпочали свою педагогічну кар'єру в середніх та вищих мистецьких закладах Сербії. Але музично-технічна виконавська база та методи її розвитку в молодих баяністів-акордеоністів суттєво відрізняються від вітчизняних методик. Розвиток технічних здібностей у виконавця базується на основі традиційного віртуозного музичного матеріалу – сербських народних танців – «Коло». Емоційно-імпульсивний, напружений за змістом та технічний за викладом музичний матеріал стає для сербських баяністів-початківців своєрідним хобі, що позитивно впливає на розвиток технічних, художньо-естетичних здібностей виконавця.

У вітчизняній педагогічній практиці методи розвитку технічних навичок баяніста-акордеоніста базуються на вивченні гам, арпеджіо, етюдів, які не

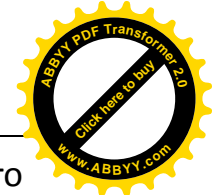
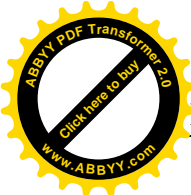
мають художнього змісту та потребують емоційно-психологічних зусиль від молодих виконавців-баяністів. Єдність вітчизняних педагогічних традицій, що спираються на інтелектуально-творчий розвиток молодого виконавця та сербський педагогічний досвід, який ґрунтується переважно на досконалості технічних характеристик інструменталіста сформували власний національний «імідж» виконавської баянно-акордеонної школи Сербії з високими досягненнями на світовій арені.

Дослідник Я. Раміч вважає, що «*harmonika*» (с серб. – «гармоніка») була увезена в Сербію з Німеччини після Другої Світової Війни [3, 18]. Д. Мілановіч зазначає, що гармоніка з'явилась у сербському художньому побуті разом з радянськими солдатами в часи Другої світової війни. Запропонована дослідниками теорія походження гармоніки на теренах колишньої Югославії є визнаними в сучасному сербському музикознавстві. У теорії походження виникають деякі суперечності, адже дослідники не конкретизують який саме вид гармоніки розглядають у своїх дослідженнях. Якщо допустити, що у працях сербських музикознавців досліджено різні види гармонік (баян – російського походження та акордеон – як німецький інструмент), то подібні розбіжності в теорії походження інструмента є закономірними [4, 36].

Історія баянно-акордеонної школи в Сербії розпочинається з відкриття спеціальності «баян-акордеон» у системі професійної освіти. Перші класи баяна-акордеона були відкриті піаністом А. Факіним на базі приватної музичної школи «Звук» у 1942 році в Белграді. До 1962 року виховання баяністів-акордеоністів відбувалося саме на початковому освітньому рівні – музичній школі. Тільки у 1963 році відкрито спеціальність «баян-акордеон» у музичному училищі ім. К. Станковича в Белграді за ініціативи В. Вукович-Терзіч. Однак, як свідчить аналіз наукової літератури з даної проблематики, власне науково-теоретична та методична діяльність в освітніх закладах за напрямом підготовки «баян-акордеон» розпочалася дещо пізніше і складалася з таких основних етапів:

1) 1940–1960 роки слід характеризувати як етап переважно збирання, описування та перших спроб осмислення накопиченого, численного за обсягом емпіричного матеріалу і розробки відповідних методик навчання баяністів-акордеоністів;

2) 1970–1980 роки відзначаються переходом до етапу аналітико-синтетичного дослідження баянно-акордеонного мистецтва;

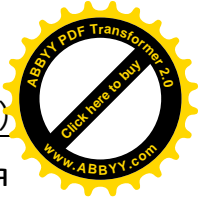
3) 1990 – по теперішній час є етапом концептуально-методологічного синтезу зібраних та аналітично опрацьованих фактів. Саме ці роки відзначаються активізацією досліджень баянно-акордеонної школи в історичному аспекті. Що, на нашу думку, свідчить про нову тенденцію в осмисленні його розвитку.

Отже, можна констатувати, що саме у другій половині ХХ століття розпочався процес формування і розвитку наукових засад баянізму й особливо методології баянно-акордеонного виконавства.

Важливими в межах досліджуваної теми, стали праці присвячені становленню та розвитку баянно-акордеонної школи Сербії в історичному аспекті. Значний фактологічний матеріал зібрано у праці З. Ракіча [2, 15].

Особливого значення в контексті нашого дослідження набуває наукова праця Я. Раміча, який визначив вплив розвинутих інструментальних культур на становлення баянно-акордеонної школи [3, 14]. Стрімкий розвиток баянно-акордеонної школи в Сербії в післявоєнний період автор пояснює тим, що баяністи-акореоністи використовували в педагогічній практиці традиції досконалих систем навчання вже усталених музично-інструментальних шкіл-партнерів (до останніх вчений відносить органну, фортепіанну і скрипкову освіту), які сформувалися в результаті тривалого накопичення художньо-педагогічної досвіду. Автор проаналізував концертний і педагогічний репертуар баяністів, проте зосередив свою увагу більше на професійно-академічному напрямі баянно-акордеонної школи.

На окрему увагу заслуговує наукова праця З. Ракіча, де вперше була зроблена спроба дослідити становлення професійно-академічного освіти в Сербії [2, 11]. Автор зібрав чисельний емпірично-фактологічний матеріал, історичні факти, простежив еволюцію баянно-акордеонного репертуару, проаналізував плани та навчальні програми за фахом середніх та вищих музичних навчальних закладів Сербії. Однак, аналіз процесів, що впливали на розвиток даного виду музикування, класифікація його напрямів та функцій, на наш погляд, потребують додаткових наукових досліджень. Дещо не відповідає змісту і назва дослідження: «Особливості розвитку баянно-акордеонної культури Сербії», адже в науковій роботі не встановлено період, який розглядається автором, тому текст дисертації здається дещо не систематизованим. Проте ці незначні недоліки не применшують значущості цієї праці. На нашу думку, є достатні підстави вважати, що дослідження З. Ракіча – це перше ґрунтовне наукове дослідження в сербському музикознавстві, присвячене історії становлення і розвитку професійно-академічного напрямку сербського баянно-акордеонного мистецтва.

У кінці XX століття в сербському музикознавстві простежується тенденція дослідження взаємозв'язків між музичною етнічною культурою та іншими культурними явищами минулого та сучасного, прагнення розкрити і проаналізувати об'єктивні передумови становлення конкретних видів народно-інструментальних шкіл. Це передбачає, з одного боку, дослідження фольклорного компонента в розвитку баянно-акордеонної школи, а з іншого – впливу різних культурних явищ на її трансформацію і розвиток. Що, в свою чергу, обумовлює необхідність дослідження взаємодії традицій та інновацій в системі локально-інструментальної освіти з метою осмислення останньої як цілісного соціокультурного феномена.

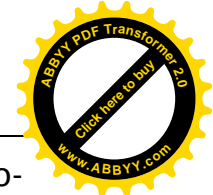
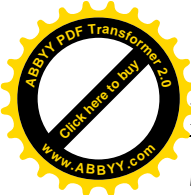
Питання становлення і розвитку національних культур в Сербії є досить актуальним. Зазначену проблему досліджували А. Бодор, М. Босіч (розвиток національних культур в Сербії), Ф. Боже, (національні особливості культурних явищ), Г. Домянович, Д. Бранков (питання історико-культурної спадщини).

Аналіз культурологічної та музикознавчої літератури з означеної проблеми дозволив виокремити такі напрями наукових досліджень:

- народно-інструментальне мистецтво Сербії;
- взаємодія усталених інструментальних культур і баянно-акордеонного виконавства;
- інтонаційно-виражальні можливості баяна-акордеона;
- конструктивні особливості баяна-акордеона;
- електронна модифікація інструмента (баяна);
- виробництво інструмента;
- періодизація розвитку інструмента, різновиди інструмента;
- стилістичні особливості музики для баяна-акордеона;
- питання репертуарної політики баяністів;
- концепція художньої, аплікатурної і штрихової техніки баяністів.

Віддаючи належне науковій і практичній значущості розглянутих праць вітчизняних і зарубіжних учених, присвячених висвітленню різних аспектів баянно-акордеонної школи, можна констатувати, що дослідницькі інтереси науковців були зосереджені на окремих позиціях інструментального феномена.

Виникає певна парадоксальність – з одного боку, ми маємо значну кількість праць присвячених проблемам баянно-акордеонного мистецтва, а з іншого – незначна дослідницька увага до баянно-акордеонної музичної освіти, яка існує в Сербії майже півстоліття та є школою-лідером у світових

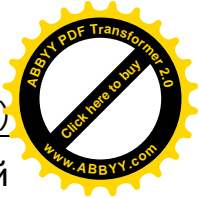
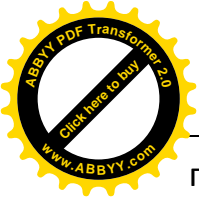

масштабах. Відсутні спроби систематичного дослідження баянно-акордеонної школи в соціально-історичному аспекті з розглядом передумов становлення і розвитку, а також аналізу системи музично-виконавської інструментальної освіти та її суспільно-функціональної сутності. Саме тому, баянно-акордеонна школа заслуговує на більш предметний і всебічний аналіз, що уможливило б глибше зрозуміти його соціокультурну природу, соціальні функції та суспільну значущість, виявити провідні тенденції в галузі музичної локально-інструментальної освіти, визначити педагогічний аспект й практичний сенс історичних та сучасних досягнень баянно-акордеонної школи Сербії.

Історією та теорією культури активно досліджуються соціокультурні процеси, їх типологія, структура та особливості. В умовах, коли в суспільстві домінували форми безпосередньої залежності між людьми, коли їх соціальний зв'язок був виражений у простій кооперації і сумісності – не виникало особливої потреби в розумінні цих процесів. Проте безпосередня залежність людей починає поступатися місцем опосередкованим зв'язкам (відносинам) в часі та просторі та виникає практична і теоретична необхідність в розумінні соціальних та соціокультурних процесів. Така потреба виникла і при вивченні сербської баянно-акордеонної культури.

Соціокультурні процеси являють собою розвиток суспільства в єдності його культурних і соціальних аспектів, що є результатом діяльності людини. При цьому культурний аспект включає сукупність способів і результатів діяльності людини (в тому числі і музичної), що стосуються як матеріальної (стосовно музичної сфери – це музичні інструменти, їх виробництво тощо), так і духовної сфери (ідеї, цінності, норми, зразки), а соціальний – сукупність відносин окремої особистості (суб'єкта) з іншими суб'єктами економічних, соціальних, ідеологічних, політичних, культурних відносин, що сформувалися у процесі цієї діяльності.

Культура будь-якого історичного періоду формується і розвивається під впливом деякої світоглядної системи як сукупності загальних ідей і принципів, що визначають функціонування різних сфер людської діяльності, в тому числі і музичної, крізь призму предметно-практичної діяльності, де остання розглядається як основа існування і розвитку людства [1, 10]. Ця система формується в процесі становлення адекватних їй соціально-економічних відносин і системи політичної ідеології. З цього моменту вона накладає істотний відбиток на всю діяльність суспільства і виступає по відношенню до неї як загальна культурна умова, що

призводить до розширення соціальних функцій культури, в тому числі й баянної (мова йде про ідеологічну, агітаційно-пропагандистську та патріотичну функції баянно-акордеонної культури).

Висновки. Сербська баянно-акордеонна школа є унікальним прикладом музичній культурі Сербії, в якій органічно синтезуються народні традиції та інноваційні здобутки і напрацювання.

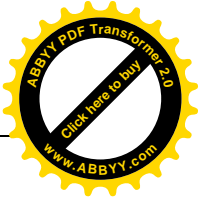
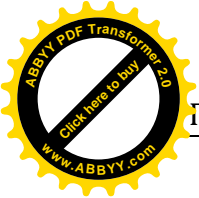
Розглядаючи культурологічний принцип у висвітленні баянно-акордеонного феномену визначимо процес його розгалуження у трьох аспектах: *пізнавальний* – пізнання культури суб'єктом у процесі засвоєння знань, цінностей, отримання перших професійних навичок; *професіоналізований* – на базі навичок та вмінь суб'єкт стає носієм культурних цінностей; *культуросотворчий* – суб'єкт як творець культури та конкретних її галузей (баяніст-акордеоніст – виконавець, вчитель та майстер своєї справи).

Сучасний рівень і стан культури, в тому числі і баянно-акордеонної, можливо зрозуміти, тільки в контексті розвитку історії, яка розглядає процеси спадкоємності на конкретно-історичному рівні, із врахуванням особливостей епохи, регіону, країни, конкретних історичних ситуацій. Звернення до культурно-історичних досліджень уможливило проаналізувати становлення та розвиток баянно-акордеонної культури в хронологічній послідовності подій, виявити певну соціально-економічну інфраструктуру виконавської школи локально зазначеної країни.

Перспективи подальших наукових розвідок убачаємо у дослідженні національно-ментальних, соціокультурних, функціональних, естетичних аспектів розвитку баянно-акордеонної школи Сербії для отримання нових наукових результатів у галузі виконавства та музичної педагогіки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Безугла Р. І. Баянне мистецтво в музичній культурі України (друга половина ХХ століття) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мист. : спец. 17.00.01 «Теорія та історія культури» / Р. І. Безугла. – Київ, 2004. – 20 с.
2. Ракич З. Особенности развития баянно-акордеонной культуры Сербии : автореф. дисс. на соискание науч. степени канд. иск. : спец. 17.00.02 «Музыкальное искусство» / З. Ракич. – Москва, 2004. – 21 с.
3. Рамич Я. Орнаментика в сербской народной инструментальной музыке для аккордеонна автореф. дисс. на соискание науч. степени канд. иск. : спец. 17.00.02 «Музыкальное искусство» / Я. Рамич. – Москва, 1999. – 21 с.
4. Milanovic D. Harmonika u umetnickoj muzici u Srbiji / D. Milanovic. – Vranjaska Banja, 2011. – 139 s.

РЕЗЮМЕ

Е. А. Устименко-Косорич. Культурологический анализ развития сербской баянно-акордеонной школы.

В статье рассмотрены этапы и пути развития сербской баянной-акордеонной школы с учетом социокультурных и национально-ментальных координат локально указанной страны. Определено, что баянно-акордеонная школа Сербии является показателем смены «культурного знака» общества, которая трансформируется в процессе эволюции историко-культурных доминант государства.

Ключевые слова: баян-акордеон, школа, имидж, культурный образ, трансформация, искусство, образование, культура.

SUMMARY

O. Ustymenko-Kosorich. Culturological analysis of the of srbian development of srbian accordeon school.

The article describes the stages and the development of the Serbian accordions school sociocultural and national mental coordinate locally designated country. Determined that accordions school is an indicator of change in Serbia «cultural character» of society, which is transformed in the process of the evolution of historical and cultural landmarks of the country.

Key words: accordion, school, image, cultural image, transformation, art, education, culture.